

Ynglesucces hos Musvåge (*Buteo buteo*) i Midtjylland

Af Hanne Secher Henriksen

Indledning og metodik.

Musvågeundersøgelsen har løbet i en periode fra 1970-1975 i stort set det samme område som også dækkes af Ornitologiske Undersøgelser i Midtjylland (Brande-Herning-Karup-Hald sø-Hammel Mossø-Give-Brande). Hovedvægten af lokalitetsgennemgangen er foretaget i området øst for israndslinien, idet jeg ikke forventede at finde mange Ynglende musvåger i de store kompakte skovkomplekser vest for denne.

Den anvendte metodik ved søgning af reder er den traditionelle, dels med systematisk gennemgang af skovene inden løvspring, dels med registrering af ad. fugle i parringsflugt, ved denne metode har jeg været opmærksom på, at der kunne være tale om rastende fugle, ved at opsøge rederne en ekstra gang når de trækkende musvåger var væk. Normalt plejer jeg at besøge rederne 3 og højst 5-6 gange i løbet af yngleperioden. Registreringen af fugle i parringsflugt, må så afgjort siges at være den mest anvendte metode, idet min tid i Midtjylland har været begrænset til ferier og enkelte weekender. Generelt må det siges at jeg har fået et positivt resultat ved at henvende mig personligt til forstfolkene i området, af hvem jeg har fået mange værdifulde oplysninger gennem årene, hvilket har bevirket, at jeg ikke skulle så megen tid på at gennemse alle skove for reder, og derfor koncentrere mig om besøget omkring selve reden.

Foruden forstfolkene i området, bedes især Poul Nielsen, Ry, modtage min tak for ivrig deltagelse i undersøgelsen. Hans Ulrik Skotte Møller takkes for konstruktive forslag under udarbejdelsen, samt gennemlæsning af manuskriptet.

Biotopsvalg.

Den tætteste bestand er fundet i enten ren løvskov eller blandingskov med overvejende løvtræer, hvor det - som det kan ses af figur 1. - er bøg som er det foretrukne redetræ.

At procent af gran valgt som redetræ er således relativ høj, skyldes at en del af rederne er placeret vest for israndslinien, hvor den herskende biotopstype er tætte nåleskove (løv:nåletræforhold ca. 1:30, mod ca. 1:7 øst for) (Møller 1970). Nåletræerne ekspansion i løvtræområderne, sammenstillet med valg af redetræ, bekræfter yderligere den antagelse at musvågerne er en af de danske rovfugle (måske med undtagelse af Tårnfalk, Spurvehøg og Duehøg), der bedst til at tilpasse sig biotopsforandringer på ynglepladserne, når de tilfredsstillende arealer for fouragering er tilstede. De store kompakte skovkomplekser, uden lysninger, rummer næsten ingen ynglepar inde i centrum, mens optimum i alle skovstørrelser ligger i randzonerne nær egnede fourageringsarealer. Desværre har jeg ikke noget konkret talmateriale, der belyser dette emne, men skønsmæssigt vil jeg anslå det til 60-70% af rederne er placeret i randzonerne. Bomholt og Storgård (1974) nævner for Koldingegnen at spredte skove i et meget afvekslende terræn, med mose, krat, levende hegn samt kyst med bred opskylszone giver den tætteste musvågebestand. Sammenstillet med mine egne iagttagelser (når man naturligvis ser bort fra kysten), stemmer de ganske godt overens.

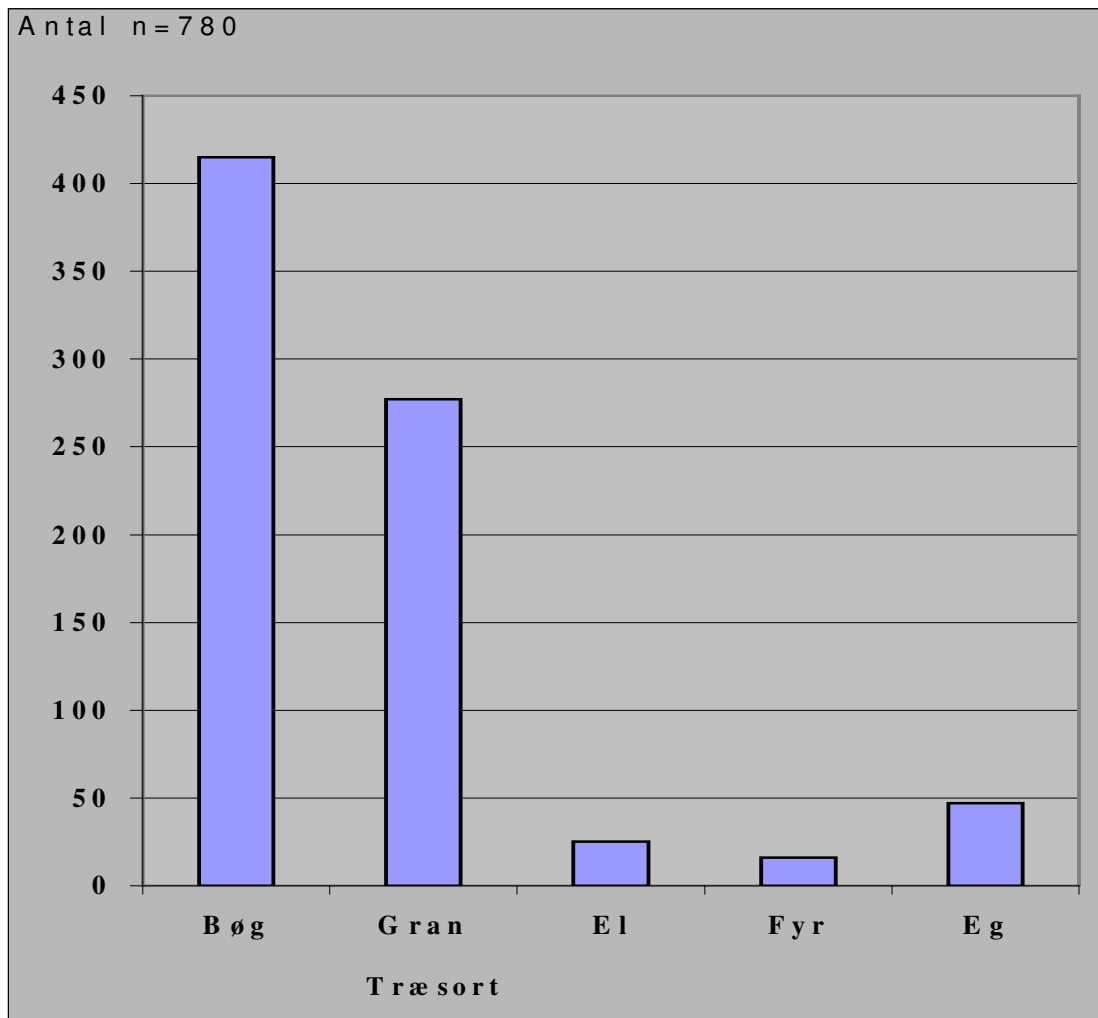
Åbne skove på 50-250 ha med mange lysninger samt gode muligheder for adgang til skovens fourageringsarealer, synes være idealskoven for Ynglende musvåge.

Redeplacering

Holstein (1956) nævner, at musvåge anbringer sin rede forholdsvis langt nede i kronen mellem stammen og enten i en grenkløft eller et par skrånende grene, mine egne iagttagelser er helt i overensstemmelse med dette. For nåletræernes vedkommende var rederne i 92% placeret på den første grønne grenkrans i kronen.

Størsteparten af musvågerne benyttede kun reden 1 år (98%), 2 år (0.8%), 3 år (0.7%), 4 år (0.4%) og mere end 4 år (0.1%), hvilket må siges at være ret bemærkelsesværdigt, dog skal

det lige nævnes at Holstein (1956) havde et par Ynglende i samme rede 12 år i træk. Det normale er at fuglene benytter samme yngleområde mange år i træk, men altså ikke den samme rede. Jeg havde desværre ikke tid til at undersøge flytninger mellem de forskellige reder i reviret.

Figur 1. : Valg af redetræ 1970-1975.

Forekomst af "spielhorste" reder.

Hos en temmelig stor del af yngleparrene (65.6%) er der fundet "spielhorste" reder, men hvor det har været muligt at kende fuglene (i ca. 100 tilfælde) har jeg konstateret, at de forlader reviret, hvorefter et andet par overtager området. Det stemmer ikke helt overens med Holsteins (1956) iagttagelser, hvor han nævner, at Musvågen begynder bygning af en rede men opgiver på et ret sent tidspunkt, hvorefter den forsætter med at udbedre en af de andre reder i yngleterritoriet i hvilken ynglen gennemføres. At fuglene forlade ynglereviret midt under redebygningen, kan muligvis forklares ved Hald-Mortensens (1974) teori om "spielhorste" reder hos Spurvehøg, hvor han nævner, at det enten drejer sig om hunner der er uparrede, fødemangel i området eller miljøgiftes indflydelse på ynglecycklus. Jeg er mest tilbøjelig til at tro at årsagen til disse reder (når redebygningen ikke opgives p.g.a. ydre forstyrrelser) er, at hunnerne er uparrede, for selvom tilgangen af fødeemner et år er god, forekommer fænomenet i lige så stor udstrækning, som i år med ringe tilgang af fødeemner, f.eks. 1975 med god tilgang fandt jeg 96 "spielhorste"-reder og i 1970 med ringe tilgang af fødeemner, fandt jeg 98

sådanne reder. For musvågens vedkommende kan man nok udelukke miljøgiftenes indflydelse på ynglecycklus, men herom senere.

Æg-og ungeproduktion.

Ynglesuccesen bestemmes formentlig især af tilgangen af fødeemner samt de klimatiske forhold. Noget egentligt bevis for at de klimatiske forhold gør sig gældende ved ynglecycklus begyndelse, har jeg ikke, men den ret våde forsommer 1973 kan muligvis have spiller en rolle på det sene æglægningstidspunkt (ultimo april), der var det år. Holstein (1956) og Blotzheim (1971) m.fl. nævner, at efter streng vinter, vil der være ringe yngleresultat forårsaget af fuglenes dårlige fysiske tilstand. M.h.t. de ernæringsbetingede svingninger, kan man sige, at de er temmelig udbredte, Blotzheim (1971) nævner, et tilfælde fra Unterfranken, hvor der i 1959 var et æglægningsgennemsnit på 3.17 i et år som netop var meget muserigt. Hvis vi prøver at sætte fig. 2 i forbindelse med de særlige muserige år, der herhjemme hos Nordmarkmusen forekommer hvert 2. andet år, vil man se at der ikke er nogen regelmæssig stigning af æg- og ungeproduktion/par hvert 2. år. Det kan nok tildels skyldes, at undersøgelsen kun har kørt i 6 ynglesæsoner og på den måde er der ikke basis for en reel bestemmelse af fluktuationerne i æg- og ungeproduktionen/par. Jeg har defineret et ynglepar, som et par fugle, der gennemfører ynglecycklus, d.v.s. får mindst 1 unge på vingerne.

1975 var helt tydeligt det bedste år med en stigning fra det dårligste år (1970) med 38% (ungeproduktionen). Det kan muligvis skyldes den varme forsommer og større tilgang af fødeemner, der hormonelt motivere fuglene til at sætte ynglekapaciteten i vejret. I forbindelse med kuld størrelsen kan det være interessant at nævne et par der fik 5 unger på vingerne i 1975. Holstein (1956) mener ikke at have truffet kuld størrelse herhjemme der overskrider 4 æg. Mens (1964), Blotzheim (1971) Mayo 6 Reynolds (1948) og Pring (1947) har fundet, henholdsvis 1 rede i Unterfranken, 1 rede i Schweiz, 2 reder i Sydengland og 2 reder i Skotland med 5 æg, helt ekstraordinært fandtes en rede i Skotland med 6 æg (Pring (1947)). I hele undersøgelsesperioden blev der fundet 11 golde æg, flest i 1970 med 4 æg, i 3 reder forsvandt æg uden forklarlig grund, samt i 3 reder fandtes rester af unger, i alle tilfælde drejede det sig om de mindste og svageste individer i reden. Det skal dog ikke udelukkes, at der også i nogle af de andre reder forekom kannibalisme, idet 5 unger forsvandt på mystisk vis og at det var altid de yngste i kullet, men i disse reder fandtes dog ikke rester.

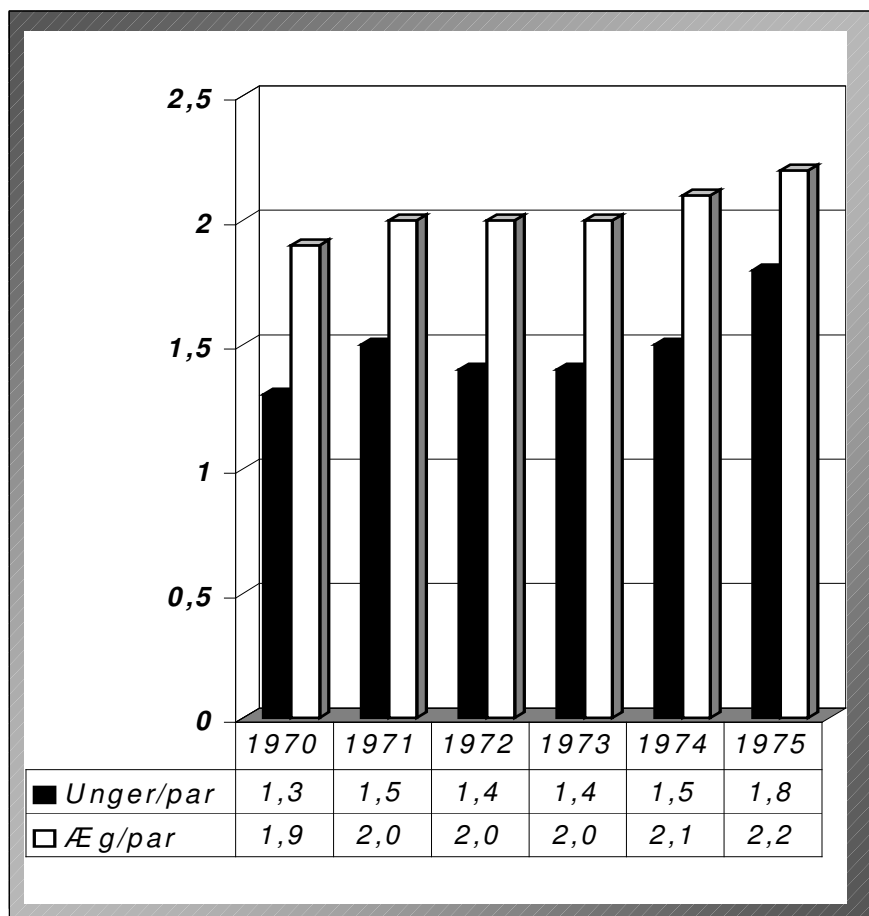
Miljøgifterne er ikke nogen egentlig trussel mod Musvågerne, men der kan muligvis opstå sekundær forgiftning med Talliumsulfat (eller Crimidin?). Thallium blev forbudt 1.7.1975), Crimidin har sideløbende med Tallium været anvendt i en styrke på 0.1% til markmus. I alt anvendtes ca. 36 kg ren Crimidin og ca. 600 kg ren Thallium i 1974 på landsplan (Mogens Lund, Statens Skadedyrslaboratorium).

Andre arters benyttelse af gamle Musvågereder.

Kun i et tilfælde fandt jeg en Musvågerede, der var bygget oven på en anden arts rede (Gråkrage). Bomholt og Storgaard (1975) nævner fra Koldingegnen, at Musvågerne var almindeligt konstateret i rede af Gråkrage, Ravn, Duehøg, Hvepsevåge og Spurvehøg. I Nordtyskland er reder af Sort Glente også anvendt (Schiermann, 1926). Bomholt og Storgaard (1975) har haft 8 Hvepsevåger i gamle Musvågereder. Mebs (1958) nævner, at en gammel Musvågerede i løbet af 20 år blev benyttet af Hvepsevåge, Rød Glente, Sort glente, Duehøg, Natugle, Skovhornugle og Skovmår.

n = 780 (130 reder/år)

Fig. 2: Æg-og ungeproduktion/par (eksklusiv golde og forsvundne æg, samt døde unger.

ÅR \ ART	Natugle	Husskade	Gråkrage	Skovhornugle
1970			1	
1971	1			1
1972		1	2	
1973	1		1	1
1974			1	
1975			2	
Σ	2	1	7	2

Tabel 1: Andre arters udnyttelse af gamle Musvågereder.

Litteratur

Bomholt, P. & Storgaard, K.: Rovfugleundersøgelser 1973-1974 (ACCIPITER 4:3, p. 71-76.
Brüll, H. 1964: Das Leben deutscher Greifvögel, Stuttgart.

- Dyck, J., 1972: Miljøgifte og bestandsændringer hos fugle - Status over den danske dyreverden, Zoologisk Museum, København, p. 198-218.
- Ferdinand, J. & Paludan, K., 1931: Forsatte undersøgelser over danske rovfugle og uglers føde - D.O.F.T. årg. 25/27, p.89.
- Glutz von Blotzheim, U.N. et al. 1971: Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 4, Frankfurt am Main, p. 480-524.
- Hald-Mortensen, P., 1974: Spurvehøgen *Accipiter nisus* rede og redeplacering og sammenligning med Duehøgen *Accipiter gentilis* - D.O.F.T. 68, p.91-115.
- Holstein, V., 1956: Musvågen *Buteo buteo* (L.), København.
- Mayo, A.L.N. & Reynolds, R.A.N., 1948: Nesting season and clutch-size of Common Buzzard, Vol. 41, p.349-350 (British Birds.)
- Mebs, Th., 1958: Zur Biologie und Populationsdynamik des Mäusenbussards - J. Orn, 105, p.247-306.
- Møller, H.U.S., 1970: Midtjyllands Fugle.
- Schiermann, G., 1926: Studien an Baumhorsten deutscher Raubvögel - Orn. Mber. 34, p. 9-13.
- Schuster, L., 1932: Zur Brutbiologie des Mäuserbussards (*Buteo b.buteo*) - Beiträge zur Vorpflanzungsbiologie der Vogel 8, (p. 210-213)